

خلاصه سیاستی

چگونه می توان مسائل اجتماعی مرتبط با نظام سلامت را

کاهش داد؟

مسائل اجتماعی مرتبط با نظام سلامت ایران

چگونه می توان مسائل اجتماعی مرتبط با نظام سلامت را کاهش داد؟

تهیه شده توسط:

مرکز تحقیقات عدالت در سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران

شرح مسئله:

بررسی سیر تحولات نظام سلامت کشور نشان می دهد که این نظام در طول چهار دهه گذشته دست به اصلاحات مختلفی زده است به نحوی که تقریباً هر ده سال یک بار یک اصلاح اساسی و بزرگ در نظام سلامت کشور روی داده است: در سال ۱۳۵۴ سازمان تأمین اجتماعی؛ در سال ۱۳۶۴ شبکه های بهداشت؛ در سال ۱۳۷۴ بیمه خدمات درمانی؛ در سال ۱۳۸۴ برنامه پزشک خانواده، ارجاع و بیمه سلامت؛ و در سال ۱۳۹۳ نیز طرح تحول سلامت. اگرچه این اصلاحات دستاوردهای مهمی داشته اند و در بسیاری از موارد ارتقادهنده سطح سلامت افراد بوده اند، اما باید دید آیا تمامی این سیاست ها و اصلاحات توانسته اند به اهداف سلامت محور خود دست یابند یا اینکه برخلاف انتظار منجر به مجموعه ای از مسائل-از جمله مسائل اجتماعی - در نظام سلامت شده اند؟ مسائل اجتماعی پدیده غیر فردی، واقعی، نسبی، قانونمند و قابل کنترل هستند که طرح و شناسایی علمی آنها مستلزم وجود یک واحد اجتماعی مشخص و اندیشمند است که با تعامل گروهی، جهت ارتقای آن اقدام شود. (۱)

استراتژی ها یا گزینه های سیاستی (مهمترین ها)

گزینه ۱: به کارگیری ابزارهای قانونی و برخورد با تبلیغات دارویی همراه کننده

گزینه ۲: متعادل سازی هزینه های ارائه خدمات بهداشتی با به کارگیری گروه های کمتر تخصصی

گزینه ۳: استفاده از سازوکارهای آموزشی جهت آگاهی بخشی به مادران باردار در خصوص روش های زایمان طبیعی بدون درد

گزینه ۴: تقویت نظام ارجاع و پزشک خانواده

گزینه ۵: ثبت و شفافیت اطلاعات خدمات دریافتی بیمار در پرونده الکترونیکی سلامت

گزینه ۶: حمایت از نهادهای مدنی و به کارگیری آنها در تقویت پیوند بین گروه های مردمی و نظام سلامت

گزینه ۷: به کارگیری رویکردهای کاهش تعارض منافع

گزینه ۸: اعمال محدودیت و نظارت بر داروخانه ها جهت عدم ارائه بدون نسخه داروهای آنتی بیوتیک ها

مسائل اجتماعی و رشد آنها از یک عامل خاص تبعیت نمی کند. معمولاً چندین عامل باعث به وجود آمدن چندین مسئله می شود و از رابطه علت و معلولی پیچیده ای تبعیت می کنند. هرچند اکثر مشکلات اجتماعی انواعی تکراری در طول نسل های مختلف هستند اما چنان که مشاهده می شود برخی از این انواع در برخی نسل ها اهمیت بیشتری پیدا کرده است

و حتی برخی از انواع این مسائل در نسل‌های بعدی زاده شده‌اند. در حال حاضر اعتیاد، طلاق، خشونت خانگی، فرار از منزل، اقدام به خودکشی، زنان خیابانی و افراد دارای اختلالات جنسی بیشترین مسائل اجتماعی کشور را تشکیل می‌دهند. (۲).

عوامل زیادی در بروز مسائل اجتماعی دخالت دارند. اما اگر از منظر کارکرد گرایانه به جامعه بنگریم به نظر می‌رسد مسائل اجتماعی در نهایت ناشی از کج کارکردی‌های خرده نظام‌های اجتماعی است. به بیان دیگر خرده نظام‌های اجتماعی نظام سلامت منطقاً می‌توانند در بروز مسائل اجتماعی دخالت داشته باشند. مطالعات حوزه مسئله شناسی مسائل اجتماعی عموماً بر خرده نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تأکید کرده‌اند. اما اینکه هر یک از خرده نظام‌های درونی این نظام‌ها می‌توانند چه نقشی در بروز مسائل اجتماعی داشته باشند کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در این میان اختلال نظام سلامت به عنوان یکی از خرده نظام‌های اجتماعی در بروز مسئله‌های اجتماعی مؤثر واقع شده است. هدف از این خلاصه سیاستی شناسایی مسائل اجتماعی مرتبط با نظام و سلامت و ارائه راهکارهای سیاستی است.

راهکارها و گزینه‌های سیاستی جهت کاهش مسائل اجتماعی ناشی از نظام سلامت

حوزه مسائل اجتماعی	سیاست‌های پیشنهادی	نقاط قوت	نقاط ضعف
ارائه خدمت	<ul style="list-style-type: none"> - حفظ حریم خصوصی و رعایت اصل رازداری بیمار توسط ارائه‌دهنده خدمات - حمایت از اعضای خانواده در خصوص خدمات ارائه شده به فرد بیمار و پاسخگویی به سؤالات آن‌ها - ممنوعیت انجام اعمال محدود زیبایی توسط مراکز فاقد صلاحیت مانند آرایشگاه‌ها - استفاده از سازوکارهای قانونی و مقابله با مدعیان دروغین سلامت - به کارگیری دوره‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی به عموم مردم در خصوص عوارض مصرف خودسرانه داروها و پیامدهای خوددرمانی - به کارگیری ابزارهای قانونی و برخورد با تبلیغات دارویی گمراه کننده - اعمال سختگیری و تهیه مقرراتی در باب فروش دارو بدون نسخه 	<ul style="list-style-type: none"> - با بکارگیری این راهکارها در حوزه ارائه خدمت، نه تنها مسائل اجتماعی که ممکن است ایجاد گردد، کاهش می یابد بلکه از طرفی کارایی نظام سلامت را نیز افزایش می دهد. - به کارگیری این راهکارها در حوزه ارائه خدمت منجر می شود که اعتماد عموم مردم به نظام سلامت افزایش یابد. - به کارگیری این راهکارها منجر به ارائه خدمات عادلانه تر شده و دسترسی افرادی که نیاز واقعی 	<ul style="list-style-type: none"> - اجرا و بکارگیری این راهکارها نیازمند زیرساخت های اجرایی می باشد که ممکن است هزینه هایی در ابتدا بر نظام سلامت تحمیل کند اما به مرور زمان این هزینه ها را نیز جبران خواهد کرد.

	<p>به خدمات دارند را بهبود می بخشد.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ممنوعیت انجام اعمال جراحی زیبایی توسط مراکز فاقد صلاحیت مانند آرایشگاه‌ها/ استفاده از سازوکارهای قانونی و مقابله با مدعیان دروغین سلامت - متعادل سازی هزینه‌های ارائه خدمات بهداشتی با به کارگیری گروه‌های کمتر تخصصی - استفاده از دیده‌بانی سلامت در خصوص مسائل بهداشتی جامعه - استفاده از سازوکارهای آموزشی جهت آگاهی بخشی به مادران باردار در خصوص روش‌های زایمان طبیعی بدون درد 	
<ul style="list-style-type: none"> - تحمیل اولیه هزینه های ساختاری بر نظام سلامت 	<ul style="list-style-type: none"> - با به کارگیری راهکارهای سیاستی در حوزه تامین مالی می توان انتظار داشت کارایی نظام سلامت افزایش یابد - بکارگیری این راهکارها منجر تامین مالی عادلانه و کاهش هزینه های تحمیلی بر بیماران می شود. - ارائه خدمات عادلانه مبتنی بر نیاز - افزایش شفافیت در نظام سلامت 	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت نظام ارجاع و پزشک خانواده - ارزیابی هزینه و مزایای فناوری‌های پزشکی قبل از ورود به بازار/ استفاده از نظام ارجاع و ارائه مراقبت‌های جامع و هماهنگ تحت نظر پزشک خانواده - تقویت نظام ارجاع در مناطق روستایی و شهری و ارائه خدمت در بستر شبکه - استفاده از سازوکارهای آموزشی و آگاهی بخشی به مردم در خصوص کاهش تقاضای خدمت - ثبت و شفافیت اطلاعات خدمات دریافتی بیمار در پرونده الکترونیکی سلامت 	<p>تأمین مالی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - همواره مسائل مرتبط با اخلاق از حساسیت در گروه های مختلف برخوردار بوده است که سیاستمدار نیازمند همراهی کردن گروه های مختلف می باشد. 	<ul style="list-style-type: none"> - آموزش و بالا بردن آگاهی افراد در مورد بیماری های دارای انگ اجتماعی هزینه چندانی ندارد. - 	<ul style="list-style-type: none"> - حمایت از نهادهای مدنی و به کارگیری آن‌ها در تقویت پیوند بین گروه‌های مردمی و نظام سلامت - اصلاح قوانین و مقرراتی که به دلیل نقص می‌توانند منجر به فساد شوند - استفاده از سازوکارهای آموزشی جهت بالا بردن آگاهی افراد در خصوص بیماری‌های دارای انگ اجتماعی 	<p>اخلاق</p>

<ul style="list-style-type: none"> - برقراری این راهکارها نیازمند رایزنی و گفتمان سیاستی در سطوح مختلف می باشد 	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش تعارض منافع در نظام سلامت - کاهش سقط جنین غیر ایمن - افزایش اعتماد به نظام سلامت 	<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح قانون سقط جنین ایمن با محوریت جنین داری مشکل ژنتیکی و بارداری های خاص (موارد نامشروع و تجاوز به عنف) - استفاده از سازوکارها و بازوهای نظارتی در حوزه خریدوفروش عضو/ ایجاد یک ساختار سیاستی پایدار جهت برقراری ارتباط بین اهداکننده و گیرنده عضو و حذف دلالتان - استفاده از ظرفیت های خیریه و اوقاف در کاهش تبعیض و بی عدالتی - مدیریت تعارض منافع در سازمان - سنجش آموزش عالی کشور 	<p style="text-align: center;">تولیت و رهبری</p>
<ul style="list-style-type: none"> - تحمیل هزینه های ساختاری به منظور استقرار فن آوری رایانه ای 	<ul style="list-style-type: none"> - تجویز داروها بر اساس اندیکاسیون - جلوگیری از قاچاق دارو - دسترسی به داروها برای اقشار آسیب پذیر و بیماران مبتلا به بیماری های نادر - کاهش مصرف آنتی بیوتیک ها در کشور 	<ul style="list-style-type: none"> - اعمال محدودیت و نظارت بر داروخانه ها جهت عدم ارائه بدون نسخه داروهای آنتی بیوتیک ها - ایجاد فضای رقابتی سالم بین تولیدکنندگان دارو - استفاده از فن آوری های رایانه ای جهت مقابله با قاچاق واردات دارو 	<p style="text-align: center;">دسترسی به داروهای ضروری</p>

پیشنهاد ما

- هرچند که مسائل اجتماعی مقوله های چندعاملی هستند، اما سیاستگذاران نظام سلامت از طریق حاکمیت درون بخشی و رهبری بین بخشی می توانند این مسائل را به طور چشمگیری کاهش دهند و پیامدهای آن را برای جامعه و نظام سلامت کم اثر و بی اثر کنند.
- سیاستگذاران باید در نظر داشته باشند که سیاست های تدوین شده، شیوه اجرای این سیاست ها و بازخورد گرفتن های دوره ای از نتایج این سیاست ها می تواند به طور چشمگیری مسائل اجتماعی نظام سلامت را کاهش داده و آن ها را مدیریت کند.
- نظام سلامت به عنوان یک خرده نظام اجتماعی با اتخاذ سیاست های نادرست و یا اجرای نادرست سیاست ها می تواند باعث ایجاد مسائل اجتماعی شود و به دنبال آن مسائل اجتماعی دیگری را ایجاد کند و در نهایت هدف غایی نظام سلامت که همانا تحقق عدالت در سلامت است را به مخاطره جدی بیفکند. البته، مسائل اجتماعی تک عاملی نیستند و سایر خرده نظام ها نیز می توانند بر ایجاد این مسائل اجتماعی سلامت دامن بزنند. پس از ایجاد مسائل اجتماعی مرتبط با هر خرده نظام، باید منتظر پیامدهای

آن بر جامعه بود. این پیامدها در حوزه بسیار گسترده‌تری نمود پیدا می‌کنند و می‌توانند سایر ابعاد زندگی فرد را در برگیرند. شناخت مسائل اجتماعی در خرده نظام‌های اجتماعی و مدیریت آنها، می‌توان انتظار داشت نشاط، سلامت اجتماعی و نهایتاً سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی جامعه افزایش یابد و نظام سلامت نیز در راستای تحقق عدالت و توسعه پایدار گام بردارد.

تهیه توسط مرکز تحقیقات عدالت در سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران

Health Equity Research Center (HERC), Tehran University of Medical Science (TUMS)

❖ Email: herc.tums@gmail.com

❖ Website: www.herc-tums.ir

منابع

1. Salehi Asr, Afshari Na. Theoretical and Strategic Foundations of Enhancing Social and Cultural Security in Tehran. *Rahbord* 2011;20(59):49-76.
2. Setoudeh H. *Social Pathology*. Tehran: Avaye no; 2005.